

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE-HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ(1950-1960)

TURKEY-INDIA RELATIONS DURING DEMOCRAT PARTY (1950-1960)

Yrd. Doç. Dr. Savaş SERTEL

Tunceli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Özet

Hindistan, iklimi, bitki örtüsü, coğrafi konumu, nüfusu, yeraltı ve yerüstü kaynakları, ipeklileri, baharatları ve pamuklu dokumaları ile dünyada büyük bir güç unsuru olmuştur. Buraya hâkim olan milletler her açıdan ihya olmuştur. Gazneli Mahmut ömrünü Hindistan akınları ile geçirmiştir. Bu seferlerden elde edilen ganimetlerle hazinesini doldurmuştur. Rus Çarı Büyük(Deli) Petro'nun vasiyetnamesinde Rusların, İstanbul ve dünyanın ambarı olarak tanımladığı Hindistan'ı almasını istediği söylenmektedir. İngiltere'nin Osmanlı'dan Kıbrıs'ı istemesi ve Süveyş Kanalı açıldıktan sonra Mısır'ı ele geçirmesi Hindistan'a giden sömürge yollarını güvence altına alma amacı taşımaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Osmanlı'ya Kanal Cephesini açtırması İngilizlerin Hint ticaret yolunu ele geçirmek amacı taşımaktadır. Görüldüğü gibi Hindistan sahip olduğu kaynaklarla güçlü devletlerini iştahını kabartmıştır. Denizlere hâkim olan İngiltere XVII. Yüzyıldan itibaren Hindistan'ın önemini kavramış ve burayı sömürgesi yapmıştır. Hindistan'ın kaynakları ile gücüne güç katan İngiltere, Birinci Dünya Savaşı'nda 1.5 milyon Hintliyi Avrupa'da savaşmıştır. Türkiye, 1947 yılında bağımsız olan Hindistan'ı ilk tanıyan ülkelerden biridir. 1950-1960 yılları arasında Türkiye-Hindistan ilişkileri genelde ticari ilişkilerdir. Genellikle Türkiye ithalatçı, Hindistan ise ihracatçı konumundadır. Türkiye Hindistan'da jüt, çuval ve kanaviçe ithal etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Türkiye, Ticaret, Diplomasi, Siyaset

Abstract

India has been a major power in the world with its climate, vegetation, geographical location, population, underground and ground resources, silk, spices, and cotton fabrics. The nations that dominated India have become rich in all respects. Mahmud of Ghazna had spent his life invading India. He filled his treasures with loots obtained from those invasions. It has been said that in his testament Peter the Great(Crazy) wanted Russia to capture Istanbul and India describing it as the warehouse of the world. Britain intended to secure the colonial routes to India by claiming Cyprus from the Ottomans and seizing Egypt after the Suez Canal was opened. Germany wanted Ottomans to release the Canal Front in the First World War to overtake the Indian Trade Route from Britain. It is clear that India has considerably attracted the attention of powerful states with the resources it has. Dominating across the seas, Britain has realized the importance of India from the 17th Century on and colonized it. Becoming more and more powerful with the resources of India, Britain had 1.5 million Indians fight in the First World War in Europe. Turkey is one of the countries to

recognize India after becoming independent in 1947. Between the years 1950-1960 the relations between Turkey and India were mostly commercial. Turkey was usually the importer and India the exporter country. Turkey exported jute, sack and hessian from India.

Key Words: India, Turkey, Trade, Diplomacy, Politics

GİRİŞ

Türk-Hint ilişkileri bin yıldan daha uzun süren bir dönemdir. Kuşanlar, Akhunlar, Delhi Sultanlıkları ve Babür İmparatorluğu Hindistan'da kurulmuş olan Türk kökenli devletlerdir. Gazneliler ise Hindistan'ın bir kısmını ele geçirmiştir.¹ Gazneli Mahmut 32 yıllık saltanatının 26 yılını Hindistan seferleri ile geçirmiştir.² Abbasi Halifesi bu seferlerden dolayı Sultan Mahmut'a "Kehf-üd-Devle vel İslam" lakabı verilmiştir.³

Osmanlı Devleti ile Hindistan Müslümanları arasındaki ilk teması İstanbul'un fethi münasebetiyle kurulmuştur. Behmenî Devleti Sultanı Mehmet Şâh'ın veziri Hoca İmâdü'd-dîn Mahmud Gavan'ı İstanbul'un fethinden dolayı Fatih Sultan Mehmet'i tebrik için İstanbul'a elçi göndermesiyle başlayan siyasî ilişkiler, Osmanlı Devleti de Salim Bey adlı birini elçi olarak Hindistan'a göndermesiyle devam etmiştir.⁴ Osmanlı Hindistan'dan çeşitli ticari mallar getirmiştir.⁵ Osmanlı devleti ilk başkonsolosluğunu 1883 yılında Hollanda denetimindeki Batavya (Cakarta)'da açmış ancak siyasi baskıları nedeniyle hemen kapatmıştır.⁶ Bölgenin Avrupa ülkeleri tarafından sömürülmesi Osmanlı-Hindistan ilişkilerinin gelişmesini engelleyen en önemli faktördür. İngilizler kurdukları şirketlerle Hindistan'ı fiilen kendi sömürgesi haline getirmiştir.⁷

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Hindistan Müslümanları Osmanlı Devleti'nin desteklemiştir ancak bazı Müslümanlar İngilizleri tercih etmiştir.⁸ Gandhi İngiliz sömürgecilerine karşı pasif direniş⁹ adı verilen halk hareketlerini ve ölüm oruçlarını uygulamıştır. Hindistan 1947 yılında bağımsızlığını kazansa da uzun yıllar İngiltere'ye bağımlı kalmıştır. Türkiye, 15 Ağustos 1947 tarihinde bağımsızlığını kazanan Hindistan'ı hemen tanımış ve iki ülke arasında diplomatik ilişki kurulmuştur. Hindistan Müslümanları Anadolu'da verilen milli mücadeleyi maddi ve manevi olarak desteklemiştir.¹⁰ Milli mücadele döneminde Hindistan Müslümanları milli mücadeleye yaklaşık 750 bin lira yardım yapmıştır.¹¹ Mustafa Keskin kitabında Bu rakamın 1.035.608 lira olduğunu iddia etmiştir.¹² Hindistan Büyükelçiliği verilerine göre ise Kurtuluş Savaşı yıllarında ve sonrasında Hint Müslümanları Türkiye'ye

¹ Erdoğan Merçil, *Gazneliler Devleti Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989, s. 16.

² Salim Çöhçe, "Gaznelilerden Önce Hindistan'da Türk Varlığı", *Erdem*, Aydın Sayılı Özel Sayısı III, Ayırbaşım, C. IX, S. XXVII, Ankara Ocak 1997, s. 986.

³ Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s. 178.

⁴ Mübarek Galip-Saadettin Y. Gömeç, *Hindistan'da Türkler*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013, s. 108.

⁵ 1503-1508 yıllarında Gücerat'ta sürekli oturan ve ticaret yapan 400 Türk tüccarı bulunmaktadır. Canan Kuş, *XVI. Yüzyılda Ticari Alanda Osmanlı-Hindistan İlişkileri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2012, s. 89.

⁶ https://www.academia.edu/6922696/Osmanli%C4%B1_Hindistan_Alt_K%C4%B1tas%C4%B1_%C4%B0li%C5%9Fkileri

⁷ Vahdet Keleşyılmaz, *Teşkilatı Mahsusa'nın Hindistan'daki Misyonu(1914-1918)*, Ankara 1999, s.7

⁸ *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XVIII, "Osmanlı Hindistan Münasebetleri", İstanbul 1998, s. 84.

⁹ William H. McNeill, *Dünya Tarihi*, Çev: Alâeddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara 2007, s. 632.

¹⁰ M. Metin Hülâgü, "Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi Türkiye-İslam Ülkeleri Münasebetleri", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/810/10297.pdf> 31.10.2014

¹¹ Salim Çöhçe, "Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan", *Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 31 Ekim-1 Kasım 2002, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s. 208.

¹² Mustafa Keskin, *Hindistan Müslümanları'nın Milli Mücadele'de Türkiye'ye Yardımları(1919-1923)*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1991, s. 105-107.

106.400 İngiliz Sterlini tutarında para yardımında bulunmuştur. Bu para ile Türk donanmasının acil ihtiyaçları karşılanmıştır. Ayrıca İzmir şehrinin yeniden inşası, İş Bankası'nın kuruluşu ve de Atatürk Orman Çiftliği'ne arazi alımı ile bu arazi üzerinde yiyecek ve içecek fabrikaları kurulması için harcanmıştır.¹³ Kurutuluş Savaşı yıllarında Türkiye'de mücadeleyi Hindular da desteklemiştir.¹⁴

Hint Müslümanları Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını olumlu karşılamıştır. Ancak 1924 yılında halifeliğin kaldırılması karşısında şaşkınlık yaşamışlardır.¹⁵ Başlangıçta Hindistan'da Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı derin bir nefret uyandıran bu durum¹⁶, zamanla Hint Müslümanlarının Türkiye'ye olan ilgisinin sönmesine sebep olmuştur.¹⁷ Daha sonraki süreçte Atatürk'ün kurduğu modern laik devlet sistemi Hindistan tarafından da benimsenmiştir.¹⁸

Atatürk döneminde Rauf Orbay Hindistan'a giderek Türkiye-Hindistan ilişkilerinin geliştirmek için orada konferanslar vermiş ve çalışmalarda bulunmuştur.¹⁹

1. Demokrat Parti Döneminde Türk-Hint İlişkileri

Türkiye'nin Batı İttifakı içinde bulunduğu Soğuk Savaş döneminde Hindistan'ın Bağlantısızlar Hareketi içinde yer alması(1950-1971) nedeniyle ikili ilişkiler istenen düzeye ulaşamamıştır.²⁰ Bağlantısızlık, ülke içi çekişmelerin kontrolden çıkmasının engellenmesi ve ekonomik gelişim programlarının sürdürülebilmesi açısından Hindistan'a bir faaliyet sahası yaratmıştır.²¹ Bağlantısızlık, Hindistan açısından çok akılcı bir politika olmuştur. Bu sayede hem ABD'nin hem de Rusya'nın yardımını alabilen Hindistan, dünyada çok önemli bir ekonomik ve askeri güç olmuştur.²² Bu dönemde Türkiye'nin ABD ve Batı bloğuna yakın, Sovyet Rusya'ya karşıt olmasına rağmen Hindistan her iki bloğa da mesafeli olması ve bağlantısız hareketi içinde olması iki ülke ilişkilerinin gelişmesini engelleyen bir etken olmuştur.²³ Bir diğer etken Hindistan ve Pakistan arasında yaşanan sorunlardır. Türkiye'nin, Pakistan'ın yanında yer alması Türkiye-Hindistan ikili ilişkilerinin daha mesafeli olmasına neden olmuştur.²⁴ Ancak bu dönemde ilişkiler genel olarak olumlu bir seyir izlemiştir.

¹³ http://www.indembassy.org.tr/cgi_ol.php?id=Relation 18.12.2014 tarihinde Hindistan'ın Ankara Büyükelçiliği'nin resmi internet sitesinden alınmıştır.

¹⁴ Gandhi yönetimindeki ulusalçı güçler Türk kurtuluş mücadelesini desteklediklerini açıkça beyan etmiştir. Aswini K. Mohapatra, "Bridges to Anatolia Indo-Turkish Relations in Different Phases of History" *Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2006. s. 26

¹⁵ N. Akmal Ayubi, *Turkey*, Aligarh, 1963, S. 198.

¹⁶ M. Naeem Qureshi, *Pan-Islam in British Indian Politics*, Bostan, 1999, s. 377.

¹⁷ *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XVIII, "Osmanlı Hindistan Münasebetleri", İstanbul 1998, s. 84.

¹⁸ N. Akmal Ayyubi, *Hindistan Türklere Neler Borçludur?* (Çev: Nejat Kaymaz), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 23.11.1965 Tarihli Konferans.

¹⁹ Rauf Orbay Hindistan'da uzun bir süre kalmıştır. Rauf Bey, Hindistan'da Türkiye'nin tanıtımı ve iki ülke ilişkilerinin gelişmesi için çok büyük bir çaba harcamıştır. Selçuk Duman, "Atatürk Döneminde Türkiye-Hindistan İlişkileri", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/4 Spring 2014, s. 395-396.

²⁰ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-hindistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi sitesinden 24 Ekim 2014 tarihinde alınmıştır.

²¹ Âlim Şimşek, *Soğuk Savaşın Günümüze Yükselen Hindistan ve Dış Politikası*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011, s. 4.

²² <http://tr.wikipedia.org/wiki/Hindistan>

²³ Mohammad Samir Hussain, "Forging A New Partnership: India And Turkey", *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, C. III, S. III, 2011, s. 636.

²⁴ Subhash Kapila, "Turkey-India Strategic Partnership: The Indian Imperatives", <http://dispolitikaforumu.com/wp-content/uploads/2013/05/KapilaTRIndia.pdf> 20.12.2014.

1.1. Diplomatik ve Siyasi İlişkiler

Hindistan'ın 1947 yılında bağımsızlığına kavuşmasından sonra Türkiye ile diplomatik ilişkileri de gelişmeye başlamıştır. 2 Mart 1948'de Hindistan Hükümeti Dewan Chaman Lall'i Türkiye'deki ilk Hindistan elçisi olarak atamıştır.²⁵ Türkiye'nin Hindistan Büyükelçiliği ise 8 Temmuz 1948'de faaliyete başlamıştır.²⁶

Hindistan'ın ikinci Ankara elçisi olarak atanan C. S. Jha, 23 Mayıs 1950'de Türkiye'ye gelmiştir.²⁷ Büyükelçi Jha, 3 Temmuz 1950'de İstanbul vali ve belediye başkanı ile görüşmüştür.²⁸ 9 Ağustos 1951 tarihinde Dışişleri Bakanı Başbakanlığa bir yazı yazarak, Yeni Delhi Büyükelçiliğinden bir yazı alındığını, yazıda Hindistan Dışişleri Müsteşarı Menon'un Türkiye Maslahatgüzarnı yanına davet ettiğinin, Ankara'da Hindistan Maslahatgüzarnı Orta Elçi Shidri Chandra Shekar Jhe'yi Dışişleri Komisyonu üyesi Mevlana Azad'ın tavsiyesi üzerine Ankara Büyükelçiliği'ne terfi ettirmek istediğinin ve AGREMAN(Uygunluk) talebinde bulunduğunun yazıldığı belirtilmiştir. Bakan, durumun Cumhurbaşkanı'na iletilmesi ve Cumhurbaşkanı onayının bildirmesini istemiştir.²⁹ Böylelikle Hindistan Ankara'daki misyonunu elçilikten büyükelçiliğe yükseltmiştir. Bu gelişme Hindistan açısından Türkiye'nin öneminin arttığının bir göstergesidir. Ocak 1952'de Hindistan Cumhuriyeti'nin kuruluşu yıldönümü münasebetiyle Ankara'da Hindistan Büyükelçiliği'nde bir kokteyl parti verilmiştir. Partiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de katılmıştır.³⁰ Hindistan, 15 Temmuz 1954'te bir süreden beri boş bulunan Ankara Büyükelçiliğine Sundar Narain Haksar'ı tayin etmiştir.³¹ Haksar, Hindistan'ın Türkiye'de görev yapan üçüncü elçisi olmuştur. 20 Ocak 1959 tarihinde Dışişleri Bakanı, Başbakanlığa bir yazı yazarak Hindistan Maslahatgüzarnı'nın bakanlığa başvurarak Jai Kumar Atal'ın Hindistan'ın Ankara Büyükelçiliğine tayin edildiğini ve AGREMAN(Uygunluk) talebinde bulunduğunu yazmıştır. Bakan, durumun Cumhurbaşkanı'na iletilmesi ve Cumhurbaşkanı onayının bildirmesini istemiştir.³² Atal Hindistan'ın Türkiye'de görev yapan beşinci elçisi olmuştur.

Demokrat Parti döneminde İki ülke arasında diplomatik ilişkilerin yanı sıra siyasi ilişkiler de gelişmeye başlamıştır. Hindistan Parlamentosu'nun davetlisi olarak 7 Mart 1953'te bu ülkeye giden Türk Parlamento heyeti³³, 15 Mart 1953'te Mahatma Gandhi'nin kabrini ziyaret ederek çelenk bırakmıştır.³⁴ Parlamento heyeti, 16 Mart'ta Hindistan Başbakanı Nehru tarafından kabul edilmiştir.³⁵ Türk Parlamento heyeti, 5 Nisan 1953'te yurda dönmüştür.³⁶ Türk heyeti, yurda dönmeden önce temaslarda buldukları Hindistanlı meslektaşlarını Türkiye'ye davet etmiştir. Bu davet 1954 yılında karşılık bulmuştur. Hindistan ayan ve milletvekillerinden oluşan 14 kişilik bir heyet TBMM'nin daveti üzerine 2 Kasım 1954 tarihinde meclisin misafiri

²⁵ BCA 030.01.0.0.60.370.2.

²⁶ <http://yenidelhi.be.mfa.gov.tr/Mission.aspx> 18.12.2014 tarihinde Türkiye'nin Yenidelhi Büyükelçiliği'nin resmi internet sitesinden alınmıştır. Türkiye'nin ilk Yeni Delhi Büyükelçisi Ali Türkgeldi'dir. Türkgeldi 8 Temmuz 1948 ve 4 Mayıs 1951 tarihleri arasında görev yapmıştır. Türkiye'nin Hindistan'daki elçilik binası kendi malıdır. 1959 yılında satın alınmıştır.

²⁷ Milliyet, 24 Mayıs 1950.

²⁸ Milliyet, 4 Temmuz 1950.

²⁹ BCA 030.01.0.0.131.942.7.

³⁰ Milliyet, 28 Ocak 1952.

³¹ Milliyet, 16 Temmuz 1954.

³² BCA 030.01.0.0.60.367.5.

³³ Milliyet, 8 Mart 1953.

³⁴ Milliyet, 16 Mart 1953.

³⁵ Milliyet, 17 Mart 1953.

³⁶ Milliyet, 6 Nisan 1953.

olarak 20 gün kalmak üzere Türkiye'yi ziyaret etmeye karar vermiştir.³⁷ 14 kişi olarak duyurulan heyet 15 kişi olarak 2 Kasım 1954'te İstanbul'a gelmiştir. Heyet başkanı Atatürk'ün memleketine gelmenin kendilerinde heyecan uyandırdığını ve Türkiye'nin milli mücadeledeki kahramanlıklarını anlatmıştır.³⁸ Hint heyeti, İstanbul vali ve belediye başkanını makamlarında ziyaret etmiştir.³⁹ Hint Parlamento heyeti 13 Kasım 1954 tarihinde Başbakan Adnan Menderes ile görüşmüştür. Heyet, Başbakana Türkiye'yi umduklarından daha gelişmiş bulduklarını söylemiştir.⁴⁰ Heyet, 23 Kasım'da Çanakkale'yi ziyaret etmiş⁴¹, 25 Kasım 1954'te ise memleketlerine dönmüştür.⁴²

Nisan 1955'e kadar çok iyi giden Türkiye-Hindistan siyasi ilişkileri bu dönemde önemli hasara uğramıştır. Endonezya'nın Bandung kentinde 18-24 Nisan 1955'te Bağlantısızlar toplantısı yapılmıştır. Konferans yeni bağımsızlığını kazanan Asya-Afrika devletlerini bir araya getirmiştir. Bağlantısızlar Hareketinin bir parçasıdır.⁴³ Toplantıya 29 ülkenin temsilcisi katılmıştır.⁴⁴ Kongrede Türkiye'yi temsil eden Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu temsil etmiştir. Zorlu, toplantıda Amerika ve Batı yanlısı bir konuşma yapmıştır.⁴⁵ Bunun üzerine Hindistan Başbakanı Nehru, Nato ve Türkiye aleyhine bir konuşma yapmıştır.⁴⁶ Nehru, Nato'yu sömürgecilikle suçlamıştır.⁴⁷ Ancak daha sonra bu konuşmasından dolayı özür dilemiştir.⁴⁸ Bu olaydan sonra Nehru ile Menderes Hükümeti arasındaki soğukluk uzun süre devam etmiştir.⁴⁹ Demokrat Parti iki ülke ilişkilerinin gelişmesi için de elinden geleni yapmıştır.⁵⁰ Ancak Bandung'da düzenlenen konferansta Türkiye ile Hindistan ilişkileri de sarsılmıştır. Demokrat Parti Hindistan ile bozulan ilişkileri geliştirebilmek için çeşitli

³⁷BCA 030.01.0.0.50.298.5; *Milliyet*, 25 Ekim 1954.

³⁸*Milliyet*, 2 Kasım 1954.

³⁹*Milliyet*, 4 Kasım 1954.

⁴⁰*Milliyet*, 14 Kasım 1954.

⁴¹*Milliyet*, 23 Kasım 1954.

⁴²*Milliyet*, 25 Kasım 1954.

⁴³ http://tr.wikipedia.org/wiki/Bandung_Konferans%C4%B1

⁴⁴ *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1955.

⁴⁵Bazı kaynaklara göre temsilcisi Fatin Rüştü Zorlu'nun Batılı sömürgeci ülkeleri destekler bir konuşma yapması ile Türkiye'nin gelişmekte olan ve emperyalist devletlere karşı bağımsızlık mücadelesi veren bir kısım Asya ve Afrika ülkeleri nezdinde onarılamayacak derecede büyük bir prestij kaybı yaşadığını yazmıştır. Mujib Alam, "Evolving Pragmatizm In Indo-Turkish Relations: From Cold War To Postcold War Period" <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/44/680/8653.pdf> 19.12.2014. Zorlu, Konuşmasının bir bölümünde "Seylan Başbakanı komünizmin emperyalizmin yeni bir form olduğunu söyledi. Ben bu konuşmayı duymaktan gerçekten çok memnun oldum" demiştir. Zorlu'nun bu ifadesi tepki çekmiştir. Itty Abraham, "From Bandong To NAM: Non-Alignment And Indian Foreign Policy 1947-1965", *Commonwealth & Comparative Politics*, C. XLVI, S. II, Nisan 2008, s. 205.

⁴⁶ *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1955. Nehru, konuşmasında Zorlu'nun tek taraflı baktığını iddia etmiştir. https://www.academia.edu/542397/T%C3%BCrkiye_nin_Ulusal_%C3%87%C4%B1kar_S%C3%B6ylemi_%C4%B0%C3%A7inde_Bat%C4%B1_Merkezcili%C4%9Finin_Yeniden_%C4%B0n%C5%9Fas%C4%B1_Bandung_Konferans%C4%B1_%C3%96rne%C4%9Fi 19.12.2014

⁴⁷Richard D. Robinson, *The First Turkish Republic, A Case in National Development*, Cambridge, Mass: Harvard University Press, Boston 1963, s. 184.

⁴⁸ *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1955.

⁴⁹ <http://mehmetaliguller.wordpress.com/tag/bandung-konferansi/> Nehru, Gazeteci Lütfi Akdoğan'a ilerleyen zamanlarda şu açıklamada bulunmuştur: "Amerikan, İngiliz ve Rus hegemonyasından bütün milletlerin kurtarılması lazımdır. Türkiye Dışişleri bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun 18-24 Nisan 1955 tarihlerindeki Bandung Konferansı'nda İngiltere ve Amerika'yı nasıl savunduğunu ve onların nasıl avukatlığını yaptığını size daha önceki bir görüşmemiz sırasında anlatmıştım. O Konferans'ta Kıbrıs Rumlarının lideri Makarios, toplantının yapıldığı binanın koridorlarında mahalle kavgası çıkarmıştı. Bunun yanı sıra, Türkiye de Bandung Konferansı'nı baltalamak için birçok ülkeye baskı yapmıştı. Kısacası Türkiye, İngiltere ve Amerika'nın yapmadığını çok iyi bir şekilde başarmıştı."

⁵⁰ Süleyman Seydi, "Demokrat Parti'nin Dış Politikada Alternatif Arayışı(1957-1960)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. XIV, C. II, 2011, s. 5.

temaslarda bulunmuştur. Örneğin Hindistan'ın Milli Bayramı dolayısıyla Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu, Hindistan Başkanı Nehru'ya birer tebrik mesajı yollamıştır. Türkiye'nin Hindistan Maslahatgüzarı Hicabi Ekinci'nin Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 18 Şubat 1957 tarihli bir arşiv belgesine göre Hindistan'ın Milli Bayramı dolayısıyla Başbakan ve Dışişleri Bakanı Vekilinin gönderdiği tebrik mesajına karşılık Nehru, her ikisine de teşekkür etmiştir.⁵¹ Ancak bu girişimlerin en önemlisi Başbakan Adnan Menderes'in 1 Mayıs 1958'deki Hindistan ziyaretidir. Başbakan Adnan Menderes 1 Mayıs 1958'de Bangkok yoluyla Yeni Delhi'ye gitmiştir. Menderes burada törenle karşılanmıştır. Hindistan Başbakanı Pandit Nehru ile görüşmüştür. Menderes'in programı Gandhi'nin mezarına çelenk konması ve cumhurbaşkanı yardımcısı ile görüşme olarak ayarlanmıştır.⁵² Menderes Başbakan Nehru'dan sonra Cumhurbaşkanı Rajendra Prasad ile de görüşmüştür. Hindistan Parlamentosunu da ziyaret eden Menderes onuruna bir öğle yemeği verilmiştir. Daha sonra Nehru Menderes'i hava alanına kadar uğurlamıştır. Nehru burada bir konuşma yaparak Menderes'in ziyareti ile iki ülke ilişkilerinin daha da geliştiğini söylemiştir.⁵³ Menderes, Hindistan'da sıcak bir şekilde karşılanmış ve uğurlanmıştır. Bu ziyaret durum tam olarak düzelmese de büyük ölçüde onarmıştır. Menderes'in ziyaretinden sonra Hindistan Başbakanı Nehru da Türkiye'yi ziyaret etmiştir. 20 Mayıs 1960'ta Ankara'ya bir diplomatik ziyaret gerçekleştiren Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru, Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu ile bir araya gelmiştir. 20 Mayıs akşamı Nehru şerefine bir ziyafet verilmiştir. Nehru, 23 Mayıs 1960 tarihinde ise İstanbul'a gelerek tarihi ve turistik yerleri gezmiştir.⁵⁴ Nehru 24 Mayıs 1960'ta Türkiye'den ayrılmıştır. İki başbakanın yakın dönemlerdeki karşılıklı ziyaretleri ile iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerde büyük oranda bir yumuşama görülmüştür. Fakat gelecekte DP hükümetinin çabalarının ilişkileri düzeltmek için yeterli olmadığı görülecektir. Demokrat Parti Hükümeti, Bağlantısızlar Hareketine karşı olan tutumundan dolayı ileriki süreçte Kıbrıs konusunda yalnız kalmıştır.⁵⁵ Hindistan ve diğer bağlantısızların Türkiye'ye karşı bir diğer tepkisi de Bağdat Paketi⁵⁶ üzerinden gelmiştir. Mısır Başbakanı Cemal Abdunnası ve Hindistan

⁵¹BCA 030.01.0.0.62.382.7.

⁵²Milliyet, 2 Mayıs 1958.

⁵³Milliyet, 3 Mayıs 1958.

⁵⁴ Milliyet, 23 Mayıs 1960.

⁵⁵ Hindistan Kıbrıs konusunda diğer bağlantısız ülkeler gibi Yunanistan'ı desteklemiştir. Muhib Alam, "Evolving Pragmatism In Indo-Turkish Relations: From Cold War To Postcold War Period" <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/44/680/8653.pdf> 19.12.2014. Bu konuda CHP Milletvekili Onur Öymen 20 Mart 2003'te TBMM'de şu konuşmayı yapmıştır: "Türkiye-Hindistan ilişkilerinde, 1955 yılında yapılan Bandung Konferansı, maalesef, olumsuz bir dönüm noktası olmuştur. O tarihte, Türkiye ile Hindistan, Bandung Konferansında zıt görüşleri savunmuşlardır ve neticede, ülkelerimiz arasında soğukluk ortaya çıkmıştır ve bu, çok uzun yıllar devam etmiştir. Daha sonraki yıllarda, Birleşmiş Milletlerdeki oylamalarda, özellikle Kıbrıs konusunda, Hindistan, hep Türkiye'ye karşı oy kullanmıştır. Türkiye, bu durumun düzeltilmesi için çaba göstermiştir; ancak, bu çabalar yeterli olmamıştır." TBMM Tutanak Dergisi, Dönem XXII, Cilt XVIII, s. 308.

⁵⁶ <http://tr.wikipedia.org/wiki/CENTO> 22.12.2014. Ortadoğu'da SSCB'ye karşı NATO'nun bir uzantısı olarak kurulan Bağdat Paketi'nin oluşum süreci Mayıs 1953'te ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in Ortadoğu ülkelerine yaptığı geziyle başlamıştır. 2 Nisan 1954'te Türkiye ile Pakistan arasında imzalanan dostluk ve işbirliği antlaşması bu paketi için önemli bir aşama olmuştur. Irak Başbakanı Nuri Said Paşa paktin kurulması için büyük çaba harcamıştır. 24 Şubat 1955'te Türkiye ile Irak arasında imzalanan karşılıklı işbirliği antlaşmasına 4 Nisan'da İngiltere'nin, 23 Eylül'de Pakistan'ın, 3 Kasım'da da İran'ın katılımıyla Bağdat Paketi kurulmuştur. ABD ise pakta gözlemci üye olarak katılmıştır. Mısır ve Suriye'nin başını çektiği Arap devletleri paketi tepkiyle karşılamıştır. Paketi, Batı emperyalizminin bir aracı, İsrail'e hizmet eden bir örgüt olarak gören bu ülkeler, tepki olarak kendi aralarında savunma antlaşmaları imzalamıştır. Bağdat Paketi, Türk-Arap ilişkilerini olumsuz etkilediği gibi, Sovyetler Birliği ile olan soğuk ilişkileri daha da gerginleştirmiştir. ABD'nin sadece gözlemci üye statüsünde kalıp katılmayışi nedeniyle askeri açıdan hiçbir zaman güçlü bir savunma örgütü olamamıştır. Arap Dünyası'nı karşısına alan Irak'ta Kral Faysal ile Nuri Said Paşa'nın devrilmesi örgüt yapısını zayıflamıştır. Irak'ın 24 Mart 1959'da çekilmesiyle merkezi Ankara'ya taşınan paktın adı, 21

Başbakanı Jawaharlal Nehru Bandung Konferansı dönüş yolunda basına açıklamada bulunmuştur.⁵⁷

1.2. Kültürel ve Sosyal İlişkiler

Hindistan'ın Ankara Büyükelçisi C.S. Jha 3 Temmuz 1953'te İstanbul'a gelmiştir. Burada verdiği bir beyanatta İstanbul'da Türk kültür kurumlarını gezeceğini, kültür alanında yetişmiş insanlarla görüşme arzusunda olduğunu, iki ülke arasında ortak kültür ve sanat temaslarının faydalı olacağını söyleyerek fikir alışverişinde bulunmuştur.⁵⁸

13 Haziran 1949 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile kurulan Türk-Hindistan Kültür Derneği⁵⁹ 11 Temmuz 1950'de Eminönü Halkevi binasında bir gece düzenlemeyi planlamıştır. Gecede Hint şairi Togar hakkında bir konuşma yapılarak, Hindistan'a ait bir film gösterilmesi planlanmıştır.⁶⁰ 17 Kasım 1951'de Türk-Hindistan Kültür Cemiyeti'nin İstanbul şubesi tarafından Konak Oteli salonunda bir balo düzenlenmiştir. Baloda bir piyango çekilişi de düzenlenmiştir.⁶¹ Hintli şair ve filozofu Tagore'un 100 doğum günü münasebetiyle Türkiye-Hindistan Kültür Cemiyeti bir film gösterisi düzenlemiştir. Ayrıca Hint haberler servisi İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde bir film gösterisi düzenlemiştir.⁶² 15 Ekim 1951'de Hint basın ataşesi ile Türkiye-Hindistan Kültür Cemiyeti başkanı İstanbul valisini ve belediye başkanını makamlarında ziyaret etmiştir. Heyet, Türkiye ile Hindistan arasında mevcut kültürel ilişkilerin artırılmasını temenni etmiştir. Ziyarete Hindistan'da Türkiye hakkında geniş malumat verildiği belirtilerek, iki ülke arasında sık sık ziyaretleri yapılmasının daha iyi sonuçlar doğuracağı dile getirilmiştir.⁶³ Merkezi İstanbul olmak üzere kurulan Türkiye-Hindistan Kültür Cemiyeti'nin açılması 30 Mayıs 1958 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.⁶⁴

31 Temmuz 1950 tarihinde Hindistan elçiliği basın ataşesi Dünya Gençlik Birliği'nin İstanbul'da yapacağı organizasyon münasebetiyle bir toplantı düzenlemiştir. Milli Türk Talebe Federasyonu da bu toplantıya katılmıştır.⁶⁵

Yeni Delhi Üniversitesi profesörlerinden Dr. Mag Ankara civarındaki arkeolojik eserleri tetkik etmektedir. Mag İstanbul'a geçerek burada Hitit tarihi profesörleri ile fikir alışverişinde bulunacaktır. Mag Atatürk'ün hayatı hakkında bir kitap yazmıştır.⁶⁶

14 Kasım 1950 tarihinde Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru Başbakan Adnan Menders'e bir mektup göndermiştir. Nehru mektubunda Türk çocukları için Hindistan fillerinden bir tanesini gönderdiklerini, Türk çocuklarının bu filden hoşlanacaklarını ve bu fille kendilerine sevgilerini gönderen Hint çocuklarını ve Hindistan'ı hatırlayacaklarını yazmıştır.⁶⁷ 4

Ağustos 1959'da CENTO (Central Treaty Organisation, Merkezi Antlaşma Teşkilatı) olarak değiştirilmiştir. Pakt yeni kimliğiyle bu tarihten itibaren ekonomik, kültürel ve teknik işbirliği alanlarına yönelmiştir. 1979'da önce İran'ın ardından da Pakistan'ın çekilmesiyle CENTO'nun varlığı sona ermiştir.

⁵⁷ Cemal Abdunnasır Bağdat Paketi ile ilgili olarak "Ülkem ancak büyük devletlerin katılmayacağı kolektif bir teşkilata katılabilir." demiştir. Nehru ise bu açıklamayı daha da somutlaştırarak "Türk-İrak paktına cephe almamızın sebebi, İngiltere'nin bu pakta katılmasından dolayıdır. İngiltere herhangi bir yabancı devletin Ortadoğu'da üslere sahip olmasından nasıl nefret ediyorsa, biz de İngiltere'nin mukabil üslere sahip olmasını aynı şekilde arzu etmiyoruz." demiştir. *Milliyet*, 29 Nisan 1955.

⁵⁸ *Milliyet*, 4 Temmuz 1950.

⁵⁹ *Resmî Gazete*, 4 Temmuz 1949, Sayı: 7249. Bu dernek iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin gelişmesi için çok önemli çalışmalar yapmıştır.

⁶⁰ *Milliyet*, 9 Temmuz 1950.

⁶¹ *Milliyet*, 20 Kasım 1951.

⁶² *Milliyet*, 3 Mayıs 1958.

⁶³ *Milliyet*, 16 Ekim 1951.

⁶⁴ BCA 030.18.01.02.149.29.18.

⁶⁵ *Milliyet*, 1 Ağustos 1950.

⁶⁶ *Milliyet*, 12 Aralık 1950.

⁶⁷ BCA 030.01.0.0.10.60.7.

yaşındaki yavru fil Mohini, bir aylık bir yolculuktan sonra 25 Aralık 1950 tarihinde Türkiye'ye getirilmiştir.⁶⁸ Mohini, Ankara hayvanat bahçesinde özel bir alana yerleştirmiş ve yüzlerce Ankaralı çocuk yavru fili görmeye gelmiştir.⁶⁹

24 Şubat 1951 tarihinde Hindistan, dostluk ve kardeşlik sembolü olarak İstanbul Teknik Enstitüsü'ne iki tane elektrikli dokuma tezgâhı hediye etmiştir.⁷⁰ Bundan kısa bir süre sonra yani 7 Mart 1951 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Dışişleri Bakanlığı'na Hindistan ile bir dostluk ve kültür anlaşması müzakere ve imzası için izin verilmiştir.⁷¹ Dışişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine dostluk ve kültür anlaşması müzakere ve imza yetkisi ikamet konusunu da kapsar hale getirilmiştir.⁷² Bu çabalar sonucu 29 Haziran 1951'de Türkiye ile Hindistan arasında bir kültür anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Türkiye'nin davetlisi olarak Ankara'da bulunan Hindistan Eğitim Bakanı Mevlana Ebul Kalam Azad tarafından imzalanmıştır. Anlaşma, Hindistan'ın yabancı bir devletle imzaladığı ilk kültür anlaşması ve Türkiye ile Hindistan arasındaki ilk uluslararası belge olma özelliklerine de sahiptir. Anlaşma ile üniversitelerdeki hoca, öğrenci ve stajyer memurların karşılıklı değişimi, çeşitli sanat merkezleri açılışı, konser, konferans, sergi, öğrenci ziyaretleri, ilmi cemiyetler arasında işbirliği, iki ülke vatandaşları arasında spor müsabakaları, izci kuruluşları arasında işbirliği, okul kitaplarında iki devlet hakkında yanlış bilgi bulunmasını önlemek gibi konuları içermektedir. Anlaşmanın uygulanabilmesi için çeşitli komisyonlar kurulmasına karar verilmiştir. Bu anlaşma Hindistan'da çok olumlu karşılanmıştır.⁷³ Anlaşmadan sonra Hint heyeti Türkiye'deki bazı şehirlerde incelemelerde bulunmuştur. Hindistan Eğitim Bakanı Mevlana Azad ve beraberindeki heyet önce Konya'ya, 2 Temmuz 1951'de de İstanbul'a geçmiştir. Hindistan Eğitim Bakanı, Konya'da vali ve belediye başkanı ile görüştüktan sonra Anadolu ajansına bir demeç vermiştir. Bakan, demecinde şunları söylemiştir: *"Türkiye'ye gelmeye karar verdiğimde Konya'ya gelmezsem bu seyahatim yarım kalacak demiştim. Konya'da Mevlana'ya ait eserler muazzam bir tarihi hazinedir. Mevlana'nın şöhreti genellikle tasavvufufla ilgilidir. Hâlbuki Mevlana esasta büyük bir filozoftur. O, Mesnevi adlı eserinde İslam felsefesini kendine bir şekilde tedvin etmiştir. Eğer İslam felsefesi hakkında bir vukuf hasıl etmek istenirse kalam kitapları değil Mesnevi okunmalıdır. Evrim teorisinin Darwin tarafından ileri sürüldüğü iddia edilir. Mevlana 800 yıl önce bu nazariyeyi detaylı izah etmiş ve şöyle demiştir: Varlık önce cemadat şeklinde tezahür eylemiştir. Bundan sonra nebataat, onu takiben de hayvanlar gelmiştir. Hayvanların en mütekâmil de insanlardır."* Mevlana Azad, konuşmasında Türk Kültürü'ne ve Mevlana'ya olan derin ilgisiyle dikkat çekmiştir. Bakan Konya'da kendisine gösterilen kolaylıktan dolayı hükümete teşekkür etmiştir. Azad, İstanbul'da da vali ve belediye başkanı ile görüşmüştür.⁷⁴ Hintli bakan, 2 Temmuz'da İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Hint kültürü hakkında bir konferans vermeyi amaçlamıştır. Konferanstan önce Halide Edip Adıvar'ın da bir konuşma yapması planlanmıştır.⁷⁵ Hintli bakan Azad, 3 Temmuz'da ise Ayasofya ve Süleymaniye camileri ile Süleymaniye Kütüphanesi'ni gezmiştir.⁷⁶ Programını tamamlayan Hint Eğitim Bakanı Mevlana Azad, Türkiye'den ayrılırken Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye gördüğü ilgi ve konukseverlikten dolayı bir teşekkür telgrafı

⁶⁸Milliyet, 26 Aralık 1950.

⁶⁹Milliyet, 31 Aralık 1950.

⁷⁰Milliyet, 25 Şubat 1951.

⁷¹BCA 030.18.01.02.125.17.16.

⁷²BCA 030.18.01.02.126.58.18.

⁷³Milliyet, 30 Haziran 1950.

⁷⁴Milliyet, 3 Temmuz 1951.

⁷⁵Milliyet, 2 Temmuz 1951.

⁷⁶Milliyet, 4 Temmuz 1951.

çekmiştir.⁷⁷ İki ülke arasında imzalanan ve 12 maddeden oluşan ve 10 yıl boyunca yürürlükte kalacak olan bu anlaşma 17 Mayıs 1952'de yürürlüğe girmiştir.⁷⁸

1951 yılında Hindistan'da yapılan uluslararası çocuk resim sergisinde 6 bin resim arasından dereceye giren 4 Türk çocuğa Hindistan Başbakanı Nehru tarafından gönderilen mükâfatlar, 5 Ağustos 1952'de Hindistan Büyükelçisi ve İstanbul valisi tarafından törenle verilmiştir.⁷⁹

Ağustos 1952'de Türkiye Futbol Federasyonu'na müracaat eden Hindistan Futbol Federasyonu gelecek sezon karşılıklı milli futbol karşılaşması yapılmasını teklif etmiştir.⁸⁰

İstanbul Teknik Üniversitesi betonarme asistanı Halit Demir'in Hindistan'da bir yıl süre ile görevlendirilmesi 15 Kasım 1952 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.⁸¹

14 Aralık 1951'de Türkiye ile Hindistan arasında bir dostluk anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmayı Türkiye adına Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Hindistan adına ise Hindistan'ın Ankara Büyükelçisi Chandra Shekhar Jha imzalamıştır. Bu anlaşma iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur.⁸² 9 maddeden oluşan bu anlaşma 13 Mayıs 1952'de yürürlüğe girmiştir.⁸³

Hindistan'ın davetlisi olarak bu ülkede bulunan bazı Türk gazeteciler 9 Şubat 1952'de Yeni Delhi Üniversitesi'ni ziyaret etmiştir. Gazetecilerden Adviyee Fenik, Refik Cevat Ulunay ve Ahmet Emin Yalman buradaki ziyaretçi defterine yazı yazmıştır.⁸⁴ Türk Basın heyeti, 14 Şubat 1952'de Hindistan Parlamento Başkanı ile bir görüşme yapmıştır.⁸⁵

Temmuz 1953'te Türkiye'ye bir dostluk ziyareti amacıyla İstanbul Limanında bulunan Hint filosunun komutanı Tuğamiral N. V. Dickinson bir basın toplantısı düzenleyerek Hint donanması hakkında bilgiler vermiştir.⁸⁶

İstanbul Milletvekili Salih Fuat Keçeci, Keçecizade Fuat Paşa'ya ait kıymetli bir el yazması kitabı Aralık 1953'te Hindistan'daki Aligarh İslam Üniversitesi'ne hediye etmiştir. Üniversite rektörü adına Keçeci'ye yazılan mektupta bu eserin üniversite salonunda teşhire konduğunu, bu eserin Hint-Türk dostluğunun sembolik bir hatırası olarak saklanacağını yazmıştır.⁸⁷

Hindistan vatandaşı Manilal Patel 16 Kasım 1955 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Genel Türk Tarihi kürsüsünde Hintçe ders vermek üzere görevlendirilmiştir.⁸⁸

Bir Hint dergisinin düzenlediği resim ve yazı müsabakasında başarı sağlayan 11 Türk öğrenciye Hindistan'dan gönderilen hediyeler 5 Aralık 1955'te İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne ulaşmıştır.⁸⁹

⁷⁷Milliyet, 12 Temmuz 1951.

⁷⁸ <http://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?690> Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi sitesinden 18.12.2014 tarihinde alınmıştır.

⁷⁹Milliyet, 6 Ağustos 1952.

⁸⁰Milliyet, 14 Ağustos 1952.

⁸¹BCA 030.18.01.02.130.83.16.

⁸²Turan Gazetesi, 15 Aralık 1951.

⁸³<http://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?689> Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi sitesinden 18.12.2014 tarihinde alınmıştır.

⁸⁴Milliyet, 10 Şubat 1952.

⁸⁵Milliyet, 15 Şubat 1952.

⁸⁶Milliyet, 25 Temmuz 1953.

⁸⁷Turan Gazetesi, 9 Aralık 1953.

⁸⁸BCA 030.18.01.02.141.98.4.

⁸⁹Milliyet, 6 Aralık 1955.

Hindistan bir Türk öğrencisine ilk defa burs vererek Hindistan'da eğitim görmesini sağlamıştır. Bursu 1956 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden bir öğrenci kazanmıştır.⁹⁰

Etlik Bakteriyoloji ve Seroloji Enstitüsü şeflerinden Dr. Salih Zeki İleri 2 Mart 1956 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Hindistan'ın Bihar eyaletinde Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü veteriner eksperisi olarak görevlendirilmiştir.⁹¹

11 Nisan 1956'da Hint Parlamento üyesi ve izcilik teşkilatı başkanı Dr. Kuntru İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da 2 gün kalacak olan Kuntru, izcilerle görüşüp, tarihi ve turistik yerleri gezecektir.⁹²

Hindistan donanmasına ait üç geminin İstanbul limanına gelmesine ve bu limanda Türk sularıyla telsiz iletişimi kurmalarına 27 Mayıs 1957 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile izin verilmiştir.⁹³

1.3. Ekonomik ve Ticari İlişkiler

Ticari ilişkiler bu dönemde Türk-Hint ilişkilerinin temelini teşkil etmiştir. Genelde Türkiye Hindistan'dan bol miktarda ham ve mamul madde ithal ederken, sınırlı miktarda ham madde ihraç etmiştir. Türkiye'nin Hindistan'dan en fazla ithal ettiği ürünler jüt, kanaviçe ve çay olmuştur. Türkiye, Demokrat Parti döneminde iç piyasadaki üretim talebi karşılamadığından dolayı Hindistan'dan yüklü meblağlarda çay satın almıştır. Örneğin Tekel 17 Temmuz 1950'de Hindistan'dan satın alınan 43 ton çayı Türkiye'ye getirtmiştir.⁹⁴

Bu dönemde ticaret hacmini artırılması için hükümetler iki ülke arasında ticari anlaşmalar da imzalamıştır. İki ülkenin girişimi ile tasarlanan Türk-Hint Ticaret Anlaşması için Mayıs 1950'de müzakerelere başlanmıştır.⁹⁵ Ancak müzakereler çok uzun sürmüştür. Yeni Delhi Büyükelçisi Ali Türkgeldi⁹⁶ Eylül 1950'de Yeni Delhi'de basına yaptığı bir demeçte Türkiye ile Hindistan arasında ticari görüşmelerin yapıldığını ve yakında bir ticaret anlaşmasının yapılacağından ümitli olduğunu söylemiştir. Yeni anlaşmaya Türkiye Hindistan'a uzun elyafli pamuk, hububat ve kuruyemiş satacak. Hindistan ise Türkiye'ye jüt, çay ve hayvan derisi ihraç edecektir.⁹⁷

1950'de dünyanın en büyük jüt satıcısı olan Hindistan, yoğun talebi karşılayamadığından dolayı Türkiye'nin de dahil olduğu pek çok ülkeye jüt kotası ayırmıştır.⁹⁸

⁹⁰Milliyet, 9 Ocak 1956.

⁹¹BCA 030.18.01.02.142.20.13.

⁹²Milliyet, 12 Nisan 1956.

⁹³BCA 030.18.01.02.132.42.5.

⁹⁴Milliyet, 19 Temmuz 1950.

⁹⁵Milliyet, 17 Mayıs 1950.

⁹⁶ Türkiye'nin ilk Yeni Delhi Büyükelçisi Ali Türkgeldi 8 Temmuz 1948-4 Mayıs 1951 tarihleri arasında görev yapmıştır. <http://yenidelhi.be.mfa.gov.tr/MissionChiefHistory.aspx> 18.12.2014 tarihinde Türkiye'nin Yenidelhi Büyükelçiliği'nin resmi internet sitesinden alınmıştır.

⁹⁷Milliyet, 29 Eylül 1950. Jüt *Corchorus capsularis*, *Corchorus olitorius* yapılan bir çeşit liftir. Ticarete kullanılan jüt, iki cins bitkiden elde edilir: Birisi, *Corchorus capsularis*, diğeri ise *Corchorus olitorius*dur. Bu bitkilerin bir sene içerisinde boyu 2-4 metreye ulaşır. Tabii olarak Hindistan'da yetişir. Çin ve Malezya'da yetiştirilmeye başlanmıştır. *Colitorius* cinsi Akdeniz memleketlerinde de tanınmış ve yetiştirilmeye başlanmıştır. Amerika'ya ulaşması 1870 senelerine rastlar. Amerika'da Teksas ve Güney Karolina eyaletlerinde üretilmektedir. Dünya jüt üretiminin hemen hemen hepsi Hindistan'a ve Pakistan'a aittir. Üretimin buralarda fazla olmasının bir sebebi de işçiliğinin çok ucuz olmasıdır. Jüt toplaması oldukça zordur. Bitki üç ayda yetişkin hale gelir. Çiçek açtığı vakit toplanması gerekir. Tohum dönemine rastlayan mahsul ağır olur, ama lifler kalınlaşmış ve sertleşmiştir. Toplanan jüt bitkisi balyalanarak havuzlara atılır. Havuzların üzeri orman bitkileri, hatta hayvan gübresi ile örtülerek bekletilir. Bu kirli ve havasız su içinde jüt kabukları çürüyerek açılır. Kabuklar içinden lifler çıkarılıp serilerek kurutulur. Bundan sonraki işlemlere fabrikalarda makinelerle devam edilir. Pamuk ipliği üretiminde olduğu gibi taraklardan geçirilerek temizlenir, tamamen liflerine ayrılır, bobinlere ip olarak sarılır. İp kalınlıkları amaca göre değişiktir. <http://tr.wikipedia.org/wiki/J%C3%BCt>

⁹⁸Milliyet, 18 Mayıs 1950. Jüt talebi çok fazla olduğundan Hindistan bu ürünü kota ile satmaktadır.

Hindistan, 1950 yılı için Türkiye'ye 5 bin ton kanaviçe ve çuval kotası ayırmıştır.⁹⁹ Bu kota sınırlamalarına rağmen Hint firmaları Türkiye'ye bol miktarda jüt satmıştır. Bundan haberdar olan Kalküta'dan bir firma Ekim 1950'de İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'na başvurarak jüt, pay, şal ve diğer Hindistan ürünlerini satmak istediğini bildirmiştir.¹⁰⁰ İlerleyen süreçte bu durumdan haberdar olan iki Hint firması da Ocak 1951'de ticaret odasına başvurarak Türkiye'de pamuk, Hindistan kumaşları, ilaç malzemesi, Hindistan cevizi, ip, halat, mensucat, halı ve ziynet eşyası satmak istediğini bildirmiştir.¹⁰¹ Türkiye'ye jüt satan firmaların girişimlerinden haberdar olan başka bir Hint firması da Ekim 1951'de doğrudan Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına başvurarak büyük miktarda çuval yapmaya mahsus jüt satabileceğini bildirmiştir. Bu haber İstanbul piyasasında olumlu karşılanmış ve teklif incelemeye alınmıştır.¹⁰² Hint firmalarını talebi üzerine Hindistan, Kasım 1951'de Türkiye'ye ayırdığı çuval kotasını artırmıştır. Böylece çuval fiyatları 325 kuruştan 320 kuruşa düşmüştür.¹⁰³ Türkiye'ye yapılan jüt satışlarından memnun olan Hindistan, Türkiye ile yeni bir ticari anlaşma imzalamak istemiştir. Bu konuda 19 Aralık 1951 tarihinde basında yer alan haberlerde göre Türkiye ile Hindistan arasında yeni bir ticaret anlaşması yapılacağı yazılmıştır. Anlaşmaya göre Hindistan Türkiye'ye jüt, Türkiye Hindistan'a uzun saplı pamuk satacaktır.¹⁰⁴ İki ülke arasında yapılan bu anlaşma gereği Hindistan, Temmuz Aralık(1951) dönemi için Türkiye'ye 5 bin ton jüt kotası ayırmıştır.¹⁰⁵ Jütle birlikte kanaviçe üretiminde de dünya lideri olan Hindistan 1 Ocak 1952 tarihinden itibaren aralarında Türkiye'nin de olduğu 45 ülkeye kanaviçe ihracını artırmayı ve kota uygulaması serbest bırakmaya karar vermiştir. Bu durum ihracatçı ve tüccarlar arasında memnuniyet yaratmıştır.¹⁰⁶ İki ülke arasındaki ticaret hacminin artması üzerine Türkiye'de Hindistan'da bir ticari misyon kurmaya karar vermiştir. Bunu için Nisan 1952'de Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı, Kalküta'da bir ticaret Ataşeliği kurulmasına karar vermiştir. Bakanlık, Mayıs ayında ataşeliği faaliyete geçirmeyi düşünmüştür.¹⁰⁷ Böylece iki ülke arasında ki ticari ilişkilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

İki ülke arasında imzalan ticari anlaşmaların müzakereleri de uzun bir süreç almıştır. Mesela Türkiye ile Hindistan arasında bir ticaret anlaşması imzalanacağına dair haberler 14 ve 18 Aralık 1951'de basında yer almıştır.¹⁰⁸ Buna göre Türkiye ile Hindistan arasındaki ticari ilişkilerin 1949-1950 mali yılından itibaren önemli oranda arttığı, yeni anlaşmanın ticari ilişkileri daha da artıracığı, anlaşmanın yakında imzalanacağı yazılmıştır. Ancak anlaşma konusundaki müzakereler çok uzun sürmüştür. Türkiye'nin Yeni Delhi Büyükelçiliği'ne Hindistan ile bir ticaret anlaşması akit ve imza yetkisi ancak 5 Aralık 1952 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile verilmiştir.¹⁰⁹ 5 Aralık 1952 tarihinde verilen yetkiye dayanılarak Yeni Delhi'de imzalanan ve 8 maddeden oluşan anlaşma Hindistan Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Genel Kâtibi Bhottalingam

⁹⁹Milliyet, 10 Eylül 1950.

¹⁰⁰Milliyet, 25 Ekim 1950.

¹⁰¹Milliyet, 4 Ocak 1951.

¹⁰²Milliyet, 14 Kasım 1951.

¹⁰³Milliyet, 22 Kasım 1951.

¹⁰⁴Yeni Malatya, 19 Aralık 1951.

¹⁰⁵Milliyet, 28 Eylül 1951.

¹⁰⁶Milliyet, 28 Kasım 1951.

¹⁰⁷Milliyet, 17 Nisan 1952.

¹⁰⁸Milliyet, 14 Aralık 1951, 18 Aralık 1951.

¹⁰⁹BCA 030.18.01.02.130.88.10.

ile Türkiye Büyükelçisi Numan Tahir Seymen¹¹⁰ tarafından 4 Haziran 1953'te imzalanmıştır.¹¹¹ Türkiye ile Hindistan Arasında Ticaret Anlaşması ve ekleri ise 7 Temmuz 1953 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.¹¹² Anlaşma ile her iki ülke arasındaki ticaret hacmi artırılmak istenmiştir. Anlaşma ile Türkiye kuruyemiş, ikinci derecedeki hububat, ipek kozası ve ipliği, ateş tuğlası, peynir, zımpara, civa, şişelenmiş zeytinyağı, işlenmemiş pamuk, balmumu ve meşe palamudu ihraç edecektir. Hindistan ise jüt ve mamulleri, otomobil iç lastikleri, kına yaprakları, kauçuk mamuller, cerrahi aletler, baharat, Hintyağı, mensucat, işlenmiş pamuk ve Hindistan cevizi ihraç edecektir. Anlaşma ile aynı zamanda iki ülke arasındaki deniz ulaştırmasının artırılması hedeflenmiştir.¹¹³ Anlaşma ve ekleri 11 Mart 1954 tarih ve 6398 Sayı ile kanunlaşmıştır.¹¹⁴ 1951'de basında yer alan bu ticari anlaşma ancak Mart 1954'te resmi gazetede yayınlanmıştır. Bu anlaşmanın müzakerelerinin ve üç yıllık bir süreç alması iki ülke ticari ilişkileri açısından çok olumsuz gelişmedir.

Hindistan'dan çeşitli mallar ithal eden Türkiye, Hindistan'a da kendi ürettiği mallardan satmak istemiştir. Hindistan'ın tekel ihtiyaçlarını tespit amacıyla bir heyet gönderilmiştir. Hindistan'da incelemeler yapan Tekel heyeti Ekim 1954'te olumlu sonuçlarla dönmüştür. Buna göre Türkiye Hindistan'dan çay ithal edecek, Hindistan'da içki, tütün ve sigara numuneleri satışa sunulacaktır.¹¹⁵

İki ülke ticaretinde her zaman para kullanılmamıştır. Değiş tokuş usulüne göre de ticaret yapılmıştır. Mesela Aralık 1954'te piyasada yokluğu hissedilen çuval ve kanaviçe ihtiyacı için Ticaret Bakanlığı Hindistan'a başvurmuştur. Hindistan ise bu malların sevke hazır olduğu ancak karşılığında pamuk gönderilmesi gerektiği dile getirilmiştir.¹¹⁶

Suriye, Mısır, Lübnan, İran, Kuveyt, Irak ve Bahreyn'i ziyaret eden Hint ticaret heyeti 4 Ocak 1955'te Ankara'ya gelmiştir. Heyet, valilik ve ticaret odasını ziyaret etmiştir. Heyet başkanı "*Hindistan Türkiye ile ticaretini geliştirmek için her türlü kolaylığı temine hazırdır. Hindistan, Türkiye'ye blister bakırtı, pamuk, incir, üzüm, fındık vs. ithal edebilir.*" demiştir.¹¹⁷

Mart 1955'te tütün ambalajı için gerekli olan kanaviçe Türkiye'de bulunmamaktadır. Ticaret Bakanlığı bu amaçla bazı ülkeler ve Hindistan'dan 500 bin liralık kanaviçe almaya karar vermiştir.¹¹⁸ Türkiye Mayıs 1958'de de Hindistan'dan 2500 balya çuval ve kanaviçe ithal etmeye karar vermiştir.¹¹⁹

Türkiye Nisan 1957'de Hindistan ve Seylan'dan 400 ton kilo çay getirmeye karar vermiştir.¹²⁰ Hindistan'dan sipariş edilen çayın 283 tonu, 13 Nisan 1957'de İstanbul'a gelmiştir.¹²¹ Buna göre Mayıs sonuna kadar Hindistan ve Seylan'dan 700 ton çay ithal edilmiş olacaktır.¹²²

¹¹⁰ Numan Tahir Seymen 21 Mart 1953 ve 13 Temmuz 1955 yılları arasında Türkiye'nin Hindistan Büyükelçiliği'ni yapmıştır. <http://yenidelhi.be.mfa.gov.tr/MissionChiefHistory.aspx> Türkiye Cumhuriyeti Yeni Delhi Büyükelçiliği resmi sitesinden 18.12.2014 tarihinde alınmıştır.

¹¹¹ http://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/7623/Trade_Agreement Hindistan Dışişleri Bakanlığı resmi sitesinden 19.12.2014 tarihinde alınmıştır.

¹¹² BCA 030.18.01.02.132.54.13.

¹¹³ Milliyet, 6 Haziran 1953.

¹¹⁴ Resmi Gazete, 22 Mart 1954, Sayı: 8664.

¹¹⁵ Milliyet, 27 Ekim 1954.

¹¹⁶ Milliyet, 22 Aralık 1954.

¹¹⁷ Milliyet, 5 Ocak 1955.

¹¹⁸ Milliyet, 10 Mart 1955.

¹¹⁹ Milliyet, 6 Mayıs 1958.

¹²⁰ Milliyet, 11 Nisan 1957.

¹²¹ Milliyet, 14 Nisan 1957.

¹²² Milliyet, 27 Nisan 1957.

İki Ülke arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesi için Türkiye Ocak 1960'ta Hindistan'da yeni bir Fahri başkonsolosluk kurmayı amaçlamıştır. Dışişleri Bakanlığı'nın Hindistan'ın Madras şehrinde bir fahri Başkonsolosluk kurulması ve bu göreve Mustafa Hussain'in atanması talebi 19 Ocak 1960 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile onaylanmıştır.¹²³

SONUÇ

Türk-Hint ilişkileri binlerce yıldan beri devam edegelen bir süreçtir. Hindistan'a yerleşen kadim Türkler Hint kültürüne büyük katkılarda bulunmuştur. Bölgeye askeri seferler yapan Müslüman Türkler ise İslam dininin Hindistan'da yerleşip gelişmesinde çok büyük bir katkıya sahiptir. Gazneli Mahmut'un seferleri yerel halkın İslamlaşmasında büyük bir paya sahiptir. Yeni ve yakın çağlarda ise Türkler Hindistan'da devletler kurmuştur. Osmanlılar ise Hindistan ile ticari ilişkilerine önem vermiştir. Dünyanın ambarı olarak görülen Hindistan her dönemde her devlet için önemli bir ticaret partneri olarak görülmüştür. Atatürk ve İnönü dönemlerinde de Hindistan, Türkiye'ye bol miktarda ürün ihraç etmiştir.

Demokrat Parti döneminde Türkiye Hindistan ilişkileri genel itibarıyla olumlu bir hava içersinde cereyan etmiştir. Ancak 1955 yılında yapılan Bandung Konferansı'nda taraflar karşı karşıya gelmiştir. Türkiye ABD'nin yanında yer alırken, Hindistan bağlantısızlar grubunu savunmuştur. Buradaki soğukluk iki ülke ilişkilerin de etkilemiştir. Hindistan bağlantısızlık hareketi sayesinde ekonomisini önemli oranda güçlendirmiştir. Hindistan bu dönemde hem ABD'den hem de Sovyetler Birliği'nden yardım almıştır. Türkiye Hindistan ilişkilerinde ticaret her zaman ön plandadır. Türkiye, Hindistan'da bol miktarda jüt, kanaviçe, işlenmiş pamuk, ipekli ve pamuklu dokuma ile çay almıştır. Hindistan ise Türkiye'den işlenmemiş pamuk, ipek kozası, peynir, zeytinyağı gibi ürünler almıştır. Demokrat Parti döneminde dünyanın bir numaralı jüt ve kanaviçe ihracatçısı olan Hindistan, Türkiye'nin en büyük jüt ve kanaviçe ithalatçısıdır. İki ülkenin çok farklı coğrafyalarda bulunmaları aynı soruna farklı tepkiler göstermelerine sebep olmuştur. Bu durum artıları da olmuştur. Genel itibarıyla çıkarları çok fazla çatışmayan bu iki ülke çok barışçı bir ikili ilişki sürdürmüştür. Demokrat Parti döneminde diplomatik, ticari ve kültürel ilişkileri sorunsuz devam eden bu iki devlet bölgesel ve uluslararası paktlarda bir araya gelememiştir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA 030.01.0.0.6.31.12.

BCA 030.01.0.0.10.60.7.

BCA 030.01.0.0.50.298.5

BCA 030.01.0.0.60.367.5.

BCA 030.01.0.0.62.382.7.

BCA 030.18.01.02.125.17.16.

BCA 030.18.01.02.126.58.18.

BCA 030.18.01.02.130.83.16.

BCA 030.18.01.02.130.88.10.

BCA 030.18.01.02.132.42.5.

BCA 030.18.01.02.132.54.13.

¹²³BCA 030.18.01.02.154.74.18. Bu dönemde Yeni Delhi Büyükelçisi olan Kadri Rızan 20 Ağustos 1957 ve 1 Kasım 1960 tarihleri arasında görev yapmıştır.

BCA 030.18.01.02.141.98.4.

BCA 030.18.01.02.142.20.13.

BCA 030.18.01.02.149.29.18.

BCA 030.18.01.02.154.74.18.

2. Resmi Yayınlar

Resmi Gazete, 4 Temmuz 1949, Sayı: 7249.

Resmi Gazete, 22 Mart 1954, Sayı: 8664.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem XXII, Cilt XVIII.

3. Süreli Yayınları

3.1. Gazeteler

Cumhuriyet

Milliyet

Turan Gazetesi

Yeni Malatya

4. Kitap ve Makaleler

ABRAHAM, Itty; "From Bandong To NAM: Non-Alignment And Indian Foreign Policy 1947-1965", *Commonwealth & Comparative Politics*, C. XLVI, S. II, Nisan 2008, s. 195-219.

AYYUBİ, N. Akmal; *Turkey*, Aligarh, 1963.

AYYUBİ, N. Akmal; *Hindistan Türklere Neler Borçludur?*(Çev: Nejat Kaymaz), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 23.11.1965 Tarihli Konferans.

BAYUR, Yusuf Hikmet; *Hindistan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987.

ÇİFTSÜREN, Arzu Süren; *93 Harbinden Sonra Hindistan-Pakistan Alt-Kıtası'nda Urduca ve Farsça Şiirde Türkiye ve Türkler*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2013.

ÇÖHÇE, Salim; "Gaznelilerden Önce Hindistan'da Türk Varlığı", *Erdem*, Aydın Sayılı Özel Sayısı III, Ayıbasım, C. IX, S. XXVII, Ankara Ocak 1997, s. 980-987.

ÇÖHÇE, Salim; "Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan", *Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 31 Ekim-1 Kasım 2002, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s. 127-215.

DUMAN, Selçuk; "Atatürk Dönemi Türkiye-Hindistan İlişkileri", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/4 Spring 2014, s. 389-399.

GALİP, Mübarek-Saadettin Y. Gömeç; *Hindistan'da Türkler*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013.

HUSSAİN, Mohammad Samir; "Forging A New Partnership: India And Turkey", *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, C. III, S. III, 2011, s. 635-655.

KELEŞYILMAZ, Vahdet; *Teşkilatı Mahsusa'nın Hindistan'daki Misyonu(1914-1918)*, Ankara 1999.

KESKİN, Mustafa; *Hindistan Müslümanları'nın Milli Mücadele'de Türkiye'ye Yardımları(1919-1923)*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1991.

KUŞ, Canan; *XVI. Yüzyılda Ticari Alanda Osmanlı-Hindistan İlişkileri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2012.

MERÇİL, Erdoğan; *Gazneliler Devleti Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

McNEİLL, William H; *Dünya Tarihi*, Çev: Alâeddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara 2007.

MOHAPATRA, Aswini K; "Bridge to Anatolia Indo-Turkish Relations in Different Phases of History" *Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 31 Ekim-1 Kasım 2002, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2006.

QURESHİ, M. Naeem; *Pan-Islam in British Indian Politics*, Bostan, 1999.

ROBİNSON, Richard D; *The First Turkish Republic, A Case in National Development*, Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1963.

SEYDİ, Süleyman; "Demokrat Parti'nin Dış Politikada Alternatif Arayışı(1957-1960)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. XIV, C. II, 2011, s. 5.

ŞİMŞEK, Âlim; *Soğuk Savaşın Günümüze Yükselen Hindistan ve Dış Politikası*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "Osmanlı Hindistan Münasebetleri", C. XVIII, İstanbul 1998, s. 81-84.

5. İnternet Siteleri

Subhash Kapila, "Turkey-India Strategic Partnership: The Indian Imperatives", <http://dispolitikaforumu.com/wp-content/uploads/2013/05/KapilaTRIndia.pdf> 20.12.2014

Mujib Alam, "Evoling Pragmatizm In Indo-Turkish Relations: From Cold War To Postcold War Period" <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/44/680/8653.pdf> 19.12.2014

M. Metin Hülagü, "Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi Türkiye-İslam Ülkeleri Münasebetleri", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/810/10297.pdf> 31.10.2014

<http://tr.wikipedia.org/wiki/J%C3%BCt> 7.11.2014

<http://tr.wikipedia.org/wiki/CENTO> 22.12.2014

https://www.academia.edu/6922696/Osmanl%C4%B1_Hindistan_Alt_K%C4%B1tas%C4%B1nC4%B1n%C5%9Fkileri 13.9.2014

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Hindistan> 12.10.2014

<http://mehmetaliuguller.wordpress.com/tag/bandung-konferansi/> 19.12.2014

http://www.indembassy.org.tr/cgi_ol.php?id=Relation 18.12.2014 tarihinde Hindistan'ın Ankara Büyükelçiliği'nin resmi internet sitesinden alınmıştır.

<http://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?689> Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi sitesinden 18.12.2014 tarihinde alınmıştır.

<http://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?690> Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi sitesinden 19.12.2014 tarihinde alınmıştır.

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-hindistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi sitesinden 24.12.2014 tarihinde alınmıştır.

http://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/7623/Trade_Agreement Hindistan Dışişleri Bakanlığı resmi sitesinden 19.12.2014 tarihinde alınmıştır.

<http://yenidelhi.be.mfa.gov.tr/Mission.aspx> 18.12.2014 tarihinde Türkiye'nin Yenidelhi Büyükelçiliği'nin resmi internet sitesinden alınmıştır.

<http://yenidelhi.be.mfa.gov.tr/MissionChiefHistory.aspx> 18.12.2014 tarihinde Türkiye'nin Yenidelhi Büyükelçiliği'nin resmi internet sitesinden alınmıştır.

https://www.academia.edu/542397/T%C3%BCrkiye_nin_Ulusal_%C3%87%C4%B1kar_S%C3%B6ylemi_%C4%B0%C3%A7inde_Bat%C4%B1_Merkezcili%C4%9Finin_Yeniden_%C4%B0n%C5%9Fas%C4%B1_Bandung_Konferans%C4%B1_%C3%96rne%C4%9Fi 19.12.2014.